

# Handbok för det interna miljömålsarbetet



## Gemensamma mål för en gemensam framtid

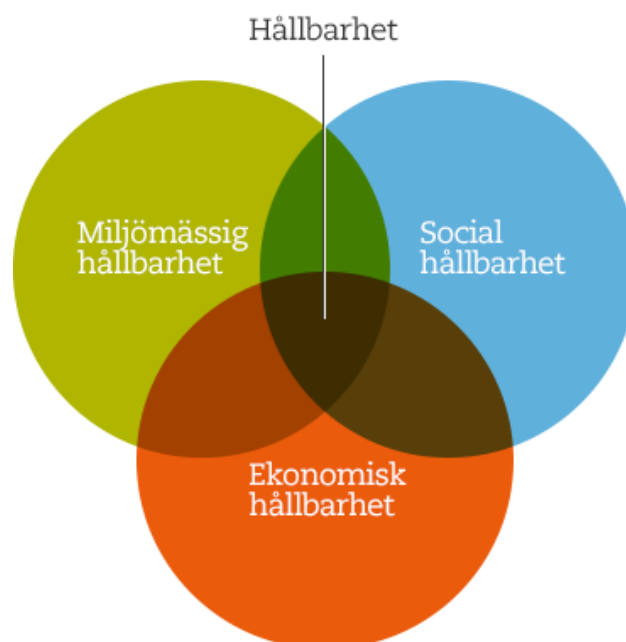
I Sverige har vi beslutat om sexton nationella miljömål. De anger riktningen på arbetet mot ett hållbart samhälle. De beskriver de viktigaste miljöfrågorna där det övergripande målet är att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. För att vi ska nå målen krävs insatser på många håll i hela samhället. Kommunen har en viktig roll för att driva på arbetet och bidra med ett lokalt miljömålsarbete.

Österåkers lokala miljömål bygger på de nationella miljömålen. De fångar upp regionala mål och strategier samt regelverket för miljö kvalitetsnormerna för vatten och luft. Kommunens miljömål samlar också mål i andra antagna planer som t ex strategin för de gröna frågorna och avfallsplanen. Inom kommunen ska miljömålen vara ett verktyg för att arbeta mot det av kommunfullmäktiga antagna inriktningsmålet:

”Österåker ska utveckla ett långsiktigt hållbart samhälle där goda förutsättningar ges för människa, miljö och natur att samverka”

Med hållbart samhälle avses att vi förutom miljöfrågor också ska arbeta med den sociala och ekonomiska samhällsutvecklingen.

Målen riktar sig också till invånare och verksamheter i kommunen. De ska kunna inspirera till handling och öka samverkan mellan kommunen, föreningar och näringsliv.



## 1. Framtagandet av målen och utgångspunkter för målformuleringar

Syftet med att ta fram lokala miljömål är att få ett tydligare miljöarbete i kommunen, att öka farten i miljöarbetet, samla redan antagna mål och tydliggöra pågående arbete samt att göra det möjligt att följa upp och se hur långt vi har kommit.

Ett viktigt syfte med beslutet om miljömålen är också att sprida miljöansvaret och få igång ett brett och tydligt miljöarbete i hela kommunorganisationen. De lokala miljömålen ska vara kända av tjänstemän och politiker och vara ett verktyg för att arbeta med inriktningsmål och hållbarhetsmål.

Arbetet med miljömålen har utförts i samarbete med representanter från förvaltningar, bolag, rådgivande organ och politiker. Under arbetet med att ta fram mål har ambitionen varit att målen ska vara enkelt formulerade och lätta att kommunicera, engagerande, lokala, inte alltför många och ha en tydlig koppling till nationella och regionala mål.

Mål ska i största möjliga utsträckning vara tidsatta, uppföljningsbara och jämförbara. Men det finns också en ambition att genom miljömålen lyfta fram prioriterade områden för miljöarbetet, samla kommunens pågående miljöarbete och de mål som redan är antagna t ex i strategin för de gröna frågorna och avfallsplanen. Det finns också mål som handlar om att förbättra kunskapsunderlaget.

Miljömålsarbete är en långsiktig process där fokus skiftar beroende på nationellt arbete och kunskap men också våra egna ambitioner och kunskap om lokala förhållanden och miljöstatus. Uppföljning och återkoppling är viktigt för att motivera till fortsatt arbete och för att mäta resultat men det är också ett miljömålsarbete att analysera nuläge och ta fram metoder för analys och uppföljning.

## 2. Uppdraget

Kommunfullmäktige fattade 2012-12-17 § 226 beslut om att ge Samhällsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att ta fram förslag till reviderade miljömål i Österåker och att i bred samverkan ta fram en handlingsplan för genomförandet av åtgärder för att närma oss målen.

Av tjänsteutlåtandet i ärendet framgår att processen föreslås ske i två steg. Först tas beslut om vilka miljömål som ska prioriteras samt hur ansvaret för miljömålsarbetet ska fördelas i organisationen. Därefter tas en handlingsplan fram som omfattar åtgärder, ansvar och tidsplan för att utveckla och genomföra ett aktivt miljömålsarbete i hela kommunen.

Kommunfullmäktige beslutade 2014-12-15 att ge kommunstyrelsen ett uppdrag att förnya/revidera miljömålen för kommunen och kommunens innevånare.

Kommunstyrelsen fattade 2015-03-03 beslut om att tydliggöra organisationen för framtagandet av miljömålen och genomförande av uppdraget. En politisk styrgrupp tillsattes för att säkerställa en politisk styrning och förankring.

### 3. Vinster med ett tydligt miljöarbete

En hållbar utveckling av vårt samhälle är ett tydligt mål för riksdag, regering och nationella myndigheter. Begreppet hållbar utveckling omfattar ekologisk, socialt och ekonomiskt hållbarhet. Kommunerna har en viktig roll och förväntas bidra till den omställningen bl a genom ett aktivt och brett miljöarbete. Österåkers kommun arbetar på olika sätt med social och ekonomisk utveckling, även om det sällan beskrivs som ”hållbarhet”. Det finns goda möjligheter för kommunen att tydliggöra alla aspekter i hållbarhetsarbetet i planer och program och den årliga uppföljningen. Politiskt beslutade lokala miljömål

Att ha god kontroll över t ex energiförbrukning, resor, upphandling och inköp är en kvalitetsfråga för kommunens verksamheter men kunskapen ger också möjlighet att styra verksamheten mot minskad miljöpåverkan. Här finns potential att effektivisera verksamheten och minska kommunens kostnader.

Ett tydligt och brett miljömålsarbete är också en förutsättning för att uppfylla visionen och flera av inriktningsmålen.

Att kommunen kan uppvisa ett tydligt miljöarbete efterfrågas av såväl kommuninnevånare som kommunanställda, företag och föreningsliv. Kommunen som organisation förväntas vara föregångare och på så vis inspirera och motivera till förändring i andra delar av samhället. Miljöarbetet bidrar också till målet att vara en attraktiv arbetsgivare och en attraktiv kommun att bo och verka i.

Genom att förbättra vår placering i miljöranking och kvalitetsjämförelser med andra kommuner kan vårt varumärke stärkas. Då kan kommunen också få publicitet för det miljöarbete som görs.

### 4. Målen i förhållande till andra styrdokument

De lokala målen har valts utifrån miljösituationen i kommunen, lokala förutsättningar och inom de områden där kommunen har rådighet och bedöms kunna bidra på bästa sätt. Målen är styrande och anger prioriterade områden för kommunens miljöarbete. Miljömålen ska vara en obligatorisk del av verksamhetsplaner, budgetdokument och uppföljning för nämnder och styrelser.

Åtgärderna i miljömålsdokumentet ”det här gör kommunen och de kommunala bolagen” är förslag på prioriterade åtgärder. Men det finns också ett utrymme för

egna prioriteringar och för att ta till vara verksamhetens engagemang i särskilda frågor. Åtgärder kan behöva samlas i en handlingsplan och den ska då tas fram i samråd med kommunens verksamheter och ha en förankring i budget och verksamhetsplaner. Det finns många exempel på ambitiösa miljöplaner som inte blir till verklighet eftersom de är separata dokument med en särskild uppföljning.

”Det här kan du göra” är förslag på vad boende och verksamma i kommunen kan göra. Syftet är att inspirera till handling, men det ska också vara utgångspunkt för t ex kommunens informationskampanjer eller andra externa aktiviteter.

Kommunens miljöarbete är en ständigt pågående utvecklingsprocess där aktuella nationella och regionala frågor leder till nya utmaningar som ska speglas i reviderade lokala mål. En revidering och översyn varje mandatperiod ger möjlighet att förtydliga, höja ribban och styra riktningen på miljöarbetet mot nya inriktningsmål.

Miljömålen ska vara en del av andra styrdokument, planer och program för att ange vilka miljöfrågor som är prioriterade. Vissa miljömål har en koppling till lagstiftning och EU rätt som t ex vattendirektivet. Då är miljömålet ett sätt att uppmärksamma den lagstiftningen och våra skyldigheter kopplat till den. Miljömålen är likställda med andra mål i kommunen och en avvägning får alltid göras om det finns flera mål att ta hänsyn till.

## 5. Organisation av miljömålsarbetet

Genom att implementera miljömålsarbetet i kommunens befintliga styrmodell som omfattar vision, mål, indikatorer och mallar för verksamhetsplaner, budget och uppföljning får vi en spridning av miljöansvaret i hela organisationen.

En stor del av det miljöarbete som innebär genomförande av utredningar och åtgärder pågår på Samhällsbyggnadsförvaltningen och inom de kommunala bolagen Roslagsvatten och Armada. Inom t ex Produktionsförvaltningen, Skolförvaltning har miljöarbetet mera en inriktning mot upphandling och inköp, miljöpolicy för resor och lokaler, information och kunskapsspridning.

En **miljöansvarig** utses för respektive förvaltning och bolag. En **samarbetsgrupp** bildas med de miljöansvariga med syftet att skapa ett nätverk för samarbete, erfarenhetsutbyte och informationsspridning.

För förvaltningar med många enheter kan **miljöombud** behöva utses. Miljöombud ska fungera som kontaktperson mellan enheten och förvaltningens miljöansvariga.

Externa **referensgrupper** är t ex Miljö- och klimatrådet, Skärgårdsrådet, Ungdomsrådet och Företagarföreningen.

**Miljöstrategen har i uppdrag att samordna** det interna miljöarbetet. Det omfattar:

- att stötta arbetet med att integrera miljömålen i riktlinjer och styrmodeller så att miljöarbetet blir en del av VP, budget och uppföljning för respektive förvaltning, nämnd och styrelse.
- ta fram modeller för beräkning och bedömning av miljöpåverkan, t ex tjänsteresor.
- ansvara för att sammanställa och beskriva miljöarbetet i uppföljningen till halvår och årsredovisningen
- samordna och initiera informationsinsatser riktat till allmänhet, föreningar och företag
- i samband med revidering av målen ta fram förslag till beslut.

## 6. Framgångsfaktorer för ett bra miljömålsarbete

Erfarenheter från andra kommuner visar att förutsättningarna för att få ett bra miljömålsarbete är bl a följande:

- En tydlig ambition från politiker och kommunledning.
- Samverkan med andra kommuner t ex inom Sveriges ekokommuner.
- Införande av miljöledningssystem, diplomering eller certifiering.
- Integrerat miljöarbete så att det ingår i kommunens styrprocesser för verksamhetsplanering, budget, kvalitet och uppföljning.
- Ett digitalt uppföljningsverktyg (t ex Stratsys) gör målstrukturen tydlig och uppföljningen enkel. Varje verksamhet kan se sitt bidrag till målen.
- En kommunikationsstrategi internt och externt för att göra målen kända och sprida resultat.
- För att känna delaktighet och se nyttan för den egna verksamheten ska åtgärder och mål sättas av den egna nämnden och följa processen med verksamhetsplan och budget.
- Regelbunden revidering av målen så att de är aktuella och relevanta och att det finns ett system för återkoppling och förbättring.

## 7. Komma igång med miljömålen

Varje förvaltning, bolag och enhet ska utifrån den egna modellen för målstyrning och lägga upp miljömålsarbetet och i sin verksamhetsplan beskriva hur verksamheten kan bidra till målen.

Alla verksamheter förväntas inte arbeta med alla mål. Relevanta miljömål ska väljas utifrån var verksamheten beräknas ha störst miljöpåverkan och var verksamheten bedöms kunna bidra med största nytta. För att ta reda på verksamhetens miljöpåverkan och inom vilket område som arbetet bör prioriteras kan en mall för miljöutredning användas (exempel i bilaga 1). Miljöstrategen ska vara ett stöd i det arbetet.

Som underlag för bedömningen kan det behöva göras beräkningar och sammanställning av statistik kring t ex tjänsteresor eller inköp.

En grundläggande utbildning för anställda kring hållbarhet och miljöfrågor är ett bra sätt att skapa ett engagemang och påbörja processen. Det finns också webbaserade utbildningar som kan genomföras på flexibla tider.

## 8. Uppföljning och fortsatt arbete

Miljöarbetet ska följas upp med ett antal indikatorer och nyckeltal på samma sätt som annan verksamhetsuppföljning. Vi redovisar redan idag nyckeltal t ex till SKL, Avfall Sverige och Vattenmyndigheten som kan användas för att beskriva vårt miljöarbete.

Det är viktigt att fullfölja planeringscykeln med uppföljning som också leder till förslag på förbättringar och skärpta ambitioner i miljöarbetet.

